

JAK UDĚLAT REALITU

Viktor Pelevin předpověděl Putinovu hybridní válku na Ukrajině

Veronika Havlová

11. 3. 2017 | aktualizace 11. 3. 2017 16:49

Když chcete žít normálním životem, je Rusko nejhorším místem na téhle planetě," prohlásil Viktor Pelevin v jednom rozhovoru. „Ale jste-li spisovatel a zajímá-li vás tohle, pak je tím nejlepším," ukázal si na hlavu jeden z neplodnějších, nepřekládanějších a nejčtenějších současných ruských autorů.

A pravdivost tohoto tvrzení prokazuje i v šesté knize, která mu u nás nedávno vyšla. *Snuff* můžeme vnímat jako filozofický román a sci-fi – zároveň je až mrazivě přesnou předpovědí postinformační společnosti i způsobů, jimiž rozšiřuje svou moc režim prezidenta Vladimira Putina.

Klub rváčů pro Rusy

V zahraničí je přirovnáván ke Kafkovi a Hellerovi, doma k nástupci Michaila Bulgakova, ale s despektem i k producentovi braku. Každopádně je autorem, který přivedl mladou generaci zpět ke čtení. Není zahleděný do minulosti, dokáže nespoutaným a čtivým jazykem reflektovat současnost v její bouřlivosti, proměnlivosti a zmatenosti. Právě v jeho knihách se začaly objevovat fenomény, kterými žili mladí v devadesátých letech: rozvoj trhu, médií, přívál západní popkultury, drogy.

Sám se přitom vyhýbá medializaci a jeho neochota poskytovat informace vedla spolu s obrovskou popularitou jeho knih až ke vzniku mýtů a legend, dokonce ke zpochybňování jeho existence. Dnes už jsou zásadní body jeho života známé. Narodil se v roce 1962 v Moskvě a vystudoval dopravní inženýrství, ale od konce osmdesátých let ho začala lákat literární dráha. V roce 1989 byl přijat na Literární institut Maxima Gorkého, z něhož byl však roku 1991 vyloučen. V té době se už živil jako novinář a měl kontakty v nakladatelské branži. Celoruskou a záhy i mezinárodní popularitu mu přinesl hned román *Omon Ra* z roku 1992, vskutku kultovním se stal jeho román *Generation P* z roku 1999, který byl pro mladé obyvatele ruských velkoměst podobně zásadní jako Palahniukův *Klub rváčů pro jejich americké protějšky*. V příběhu mladého spisovatele, který se stává úspěšným reklamním textařem a proniká do podstaty mediální manipulace, se naplno uplatňují prvky typické pro celou Pelevinovu tvorbu.

Záliba v mýtech, odkazování na jiné texty, psychedelická imaginace, míchání žánrů. Proměnlivý charakter reality a osobní identity, který může mít autorské kořeny v rozpadu Sovětského svazu, chaosu moderní doby i v příklonu k východnímu myšlení. Vše totiž podtrhuje poukazování na iluzornost světa – byť sám Pelevin se přímo za buddhistu neoznačuje, přestože tráví každý rok určitý čas v jihokorejských buddhistických kláštřích.

A všechny tyto prvky najdeme i v knize *Snuff* – „utopickém románu o nejhlubších tajemstvích ženského srdce a nejvyšších tajemstvích leteckého umění“, jak ho definuje sám autor. Na rozdíl od jiných děl se ovšem neodehrává v blízké minulosti ani v současnosti, ale v daleké budoucnosti. Lidstvo se dělí

na primitivní pozemské obyvatele Urkajiny (urka v ruském slangu znamená kriminálník) a technologicky vyspělé, sofistickované obyvatele „ofšouru“ Byzantium (též Big Byz), který se vznáší nad Urkajinou.

Jediná realita

Oba světy fungují ve zvláštní symbióze, do jejíž podstaty nás zasvěcuje ústřední postava a vypravěč Damilola Karpov. Má pro udržování křehké rovnováhy mezi oběma světy zásadní roli, je jedním z nejlepších bojových pilotů-kameramanů, kteří v rámci pravidelných, shora řízených válek a převratů na Urkajině natáčejí záběry, z nichž jsou pak vytvářeny snuffy (akronym znamená Special Newsreel/Universal Feature Film). Tato směsice zpravodajství, hraného filmu a porna představuje ústřední bod ofšourové civilizace, je to kultovní objekt, který nejenže realitu vytváří; je vlastně jedinou skutečnou realitou, již mají lidé k dispozici.

Při jedné z bojově-filmových misí Damilola objeví mladý pár Orků, Gryma a Chloe, který spolu se svým spolupracovníkem, diskurz-štváčem Bernardem-Henrim, využije k rozpoutání dalšího krvavého převratu na Urkajině. Z propagandistických důvodů jsou mladí Orci přeneseni na Byzantium a jako průvodce je jim přidělen právě Damilola. Grym začne projevovat tvůrčí nadání a je zaměstnán jako spolutvůrce scénářů pro budoucí snuffy. A brzy se oba ocitnou na hrotech milostného trojúhelníku, jehož třetím vrcholem je Damilolova dokonalá umělá žena Kaja.

Snuff nabízí různé možnosti čtení a v každé zaručuje dobrodružství. Čtenář sci-fi proniká do struktury Byzantia: jsou mu odhalovány jak technické aspekty života, tak fungování společnosti, její hierarchie a náboženství. Čtení se podobá hraní počítačové hry, v níž pronikáme do tajů jazyka, který se hemží anglicismy, novotvory i podivnými složeninami, a navíc tu má spousta známých slov zcela jiný význam, takže je třeba si vytvořit zcela nový slovník.

Coby alegorie současného světa pak ukazuje kniha ty mocné, ty nahoře, kteří mají prostředky ovládat a měnit životy těch dole, ale jsou natolik svázaní pravidly, že by bez životní síly a energie primitivních Orků nepřežili. Román má však i velmi konkrétní rovinu: s až děsivou jasnoživosťou už v roce 2011, kdy vyšel doma, popsal fungování a mechanismy hybridní války, které Rusko v roce 2014 dokonale využilo v konfliktu na Ukrajině.

S tím souvisí to, že svět *Snuffu* je přesným obrazem tzv. postpravdivé společnosti. Lidé už netouží po pravdivých informacích, ale po emocích a atrakcích, a média tak mohou vytvářet realitu podle momentálních potřeb hrstky nejmocnějších. Je ovšem zajímavé, že Pelevin přístup k vytváření reality apriorně neodsuzuje; ostatně realita je u něj produktem vědomí, a je tedy pošetilý na ní lpět. A možná je to také důvod, proč dokáže tuto manipulaci přesvědčivě zachytit. Přitom však Pelevin není nihilista. Stejně jako v jeho dřívějších románech, i na konci *Snuffu* se objevuje možnost vykoupení – k němuž ovšem vede cesta přes ztrátu a bolestivé oproštění od všeho, co nám bylo drahé.

Autorka je překladatelka.

Viktor Pelevin: Snuff

Přeložil Libor Dvořák. Dokořán, 412 stran